

Interimistisk prövning av lovligheten av en varslad politisk stridsåtgärd med internationell bakgrund i kollektivavtalsreglerade förhållanden (blockad mot krigsmateriel till eller från Israel i svenska hamnar). Arbetsdomstolen fann att arbetstagarförbundet hade gjort sannolikt att verkningarna av ett genomförande av den varslade blockaden skulle komma att bli så ringa för arbetsgivarnas affärsledningsrätt att den skulle vara tillåten och biföll förbundets yrkande om interimistiskt beslut på det sättet att det interimistiskt förklarades att förbundet var rättsligt oförhindrat av sitt kollektivavtal med arbetsgivarsidan att vidta blockaden i enlighet med utfärdat varsel.

ARBETSDOMSTOLEN
Rotel 3:1

BESLUT
2025-02-03
Stockholm

Beslut nr 3/25
Mål nr A 11/25

KÄRANDE

Svenska Hamnarbetarförbundet, Sydatlantén 15, 418 34 Göteborg
Ombud: jur.kand. Frederick Batzler, AB Södra byrån, Skärhus 8076, 242 96 Hörby

SVARANDE

Sveriges Hamnar, Box 5384, 102 49 Stockholm
Ombud: chefsjuristen Andreas Modig, Transportföretagen TF AB, Box 5384, 102 49 Stockholm

SAKEN

fastställelse av stridsåtgärds lovlighet; nu fråga om interimistiskt beslut

Bakgrund

Mellan parterna gäller kollektivavtal.

I oktober 2023 utbröt stridigheter på Gazaremsan.

Den 14 januari 2025 varslade Svenska Hamnarbetarförbundet (förbundet) Sveriges Hamnar och Medlingsinstitutet om stridsåtgärd i form av riksomfattande blockad mot allt militärt handelsutbyte med Israel i svenska hamnar, innebärande landsomfattande blockad av allt krigsmateriel på väg till och från Israel i svenska hamnar. Blockaden ska vidtas i solidaritet med den palestinska fackföreningsrörelsen och civilbefolkningen i Gaza. Blockaden skulle enligt varslet träda i kraft den 27 januari kl. 00.00 och gälla till den 2 februari kl. 23.59. Samma dag meddelade förbundet Sveriges Hamnar att blockaden i stället ska träda i kraft den 28 januari kl. 00.00.

Sveriges Hamnar gjorde, samma dag som varslet, en fredspliktsinvändning hos förbundet mot blockaden och gjorde gällande att blockaden inte uppfyller kraven för en lovlig politisk stridsåtgärd med internationell anknytning i kollektivavtalsreglerade förhållanden.

Den 16 januari ansökte förbundet om stämning i Arbetsdomstolen mot Sveriges Hamnar i detta mål om den varslade blockadens lovlighet och begärde ett interimistiskt beslut i frågan.

Efter ett särskilt sammanträde med parterna den 22 januari avlog Arbetsdomstolen förbundets yrkande om interimistiskt beslut, eftersom

ingen av parterna då närmare hade utvecklat vilka verkningar den varslade blockaden skulle kunna få (AD 2025 nr 2).

Förbundet sköt därefter upp ikraftträdandet av blockaden, som fortfarande är avsedd att pågå i sex dygn, till den 4 februari kl. 00.00. Förbundet varslade Sveriges Hamnar och Medlingsinstitutet om detta den 24 januari. Den 27 januari gjorde Sveriges Hamnar en ny fredspliktsinvändning hos förbundet mot blockaden.

Förbundet framställde den 28 januari ett nytt yrkande om interimistiskt beslut om den varslade blockadens lovlighet.

I detta beslut behandlas förbundets nya yrkande om interimistiskt beslut.

Frågan om interimistiskt beslut har åter igen avgjorts efter ett särskilt sammanträde, den 31 januari, med parterna, vilka gett in visst skriftligt material. Vid det sammanträdet justerade förbundet sitt huvudyrkande, om fastställelse av att den varslade blockaden är lovlig, till att avse blockaden som är varslad att träda i kraft den 4 februari kl. 00.00 och pågå i sex dygn.

Yrkande och inställning såvitt gäller interimistiskt beslut

Förbundet har yrkat att Arbetsdomstolen ska förklara att förbundet, för tiden till dess målet slutligt avgjorts, är rättsligt oförhindrat att vidta blockaden i enlighet med utfärdad varsel, med ikraftträdande den 4 februari 2025 kl. 00.00 och med en varaktighet om sex dygn.

Sveriges Hamnar har bestritt förbundets yrkanden och i första hand gjort gällande att det justerade huvudyrkandet och det nya yrkandet om interimistiskt beslut ska avvisas, eftersom dessa yrkanden utgör en otillåten taleändring, samt i andra hand att yrkandet om interimistiskt beslut ska ogillas.

Förbundet har bestritt avvisning.

Förbundet

Grunder

Förbundet har i behörig ordning beslutat om en blockad mot militärt handelsutbyte med Israel i svenska hamnar. Blockaden träder i kraft kl. 00:00 den 4 februari 2025 och ska pågå i sex dygn.

Blockaden varslades som svar dels på den palestinska fackföreningsrörelsens begäran om stödaktioner för att skydda civilbefolkningen i Gaza, dels på European Dockworkers Councils uppmaning att agera mot kriget i Gaza. Förbundets syfte med blockaden är

uteslutande att ge uttryck för sitt ställningstagande mot den israeliska krigsföringen i Gaza och att stödja det palestinska folkets rätt att leva i fred. Förbundet har således ingen avsikt att begränsa arbetsgivarsidans affärsledningsrätt.

Blockadens begränsade karaktär, sett till dess föremål och kortvariga natur, jämte det renodlade politiska syftet, gör att blockaden är en lovlig politisk stridsåtgärd i kollektivavtalsreglerade förhållanden med bakgrund i utländska förhållanden.

Därför finns det inget hinder mot den varslade blockaden.

De justerade yrkandena utgör en tillåten taleändring, då yrkandena stöder sig på väsentligen samma grund som de ursprungliga yrkandena. Skulle de justerade yrkandena avvisas, yrkar förbundet enligt de ursprungliga yrkandena och begär en ny interimistisk prövning.

Förbundets motiv till blockaden

Med anledning av den akuta situationen i Gaza, har palestinska människorättsgrupper, sociala organisationer och fackföreningar upprepade gånger vädjat om stöd från omvärlden. Redan den 16 oktober 2023 utfärdade en koalition av palestinska fackföreningar ett uppprop med uppmaning till fackföreningar i världen att solidarisera sig med det palestinska folket och den palestinska fackföreningsrörelsen. Den palestinska fackföreningsfederationen PGFTU skickade en direkt hemställan om stödaktioner till förbundet. Även European Dockworkers Council (EDC), som är det internationella fackliga organ som förbundet tillhör, uppmanade sina medlemsorganisationer att agera mot kriget i Gaza. Det är mot bakgrund av dessa uppmaningar som förbundet den 14 januari 2025 beslutade att varsla om blockaden mot militärt handelsutbyte med Israel i svenska hamnar.

Syftet med blockaden är att ge eftertryck åt förbundets politiska uppfattning, att det palestinska folket i Gaza måste fredas. Förbundet vill med blockaden solidarisera sig med den palestinska fackföreningsrörelsen och civilbefolkningen i Gaza. Därtill syftar blockaden till att markera att förbundet ansluter sig till Internationella domstolens uttalade mening att världssamfundet har en skyldighet att agera mot israeliska övergrepp.

Blockaden är beslutad i behörig ordning på uppmaning av fackliga organisationer

Beslutet att varsla om blockaden är fattat av förbundsstyrelsen enligt förbundets stadgar efter medlemsomröstning bland organisationens medlemmar. Som redan anförts varslades blockaden på uppmaning av palestinska fackliga organisationer och det internationella fackliga organ som förbundet tillhör (EDC).

Blockaden skulle ha ingen eller bara begränsad påverkan på affärsledningsrätten

Den av förbundet varslade blockaden omfattar krigsmateriel till eller från Israel i svenska hamnar och är begränsad till att pågå i sex dygn. Den varslade blockaden kommer med största sannolikhet inte att ha några som helst praktiska verkningar. Blockaden kommer således sannolikt inte att ha någon inverkan på verksamheten eller arbetsgivarnas affärsledningsrätt i de svenska hamnarna. I vart fall innebär blockadens begränsade omfattning att berörda arbetsgivares affärsledningsrätt bara kommer att påverkas i obetydlig utsträckning. Det beror på svårigheten att identifiera det krigsmateriel som skulle omfattas av blockaden och på den ringa mängd sådan krigsmateriel som passerar genom de svenska hamnarna.

Givet den begränsade mängden krigsmateriel till och från Israel som hanteras i svenska hamnar, och den stora svårigheten att överhuvudtaget identifiera försändelser med krigsmateriel, är det ytterst osannolikt att en enda container eller annan godsbarare i svenska hamnar skulle komma att påverkas av blockaden under de sex dygn den är varslad att pågå. Skulle en försändelse med krigsmateriel till eller från Israel faktiskt identifieras, är förbundets avsedda tillvägagångssätt ägnat att minimera störningen på produktionen i övrigt, så att de faktiska verkningarna begränsas till den identifierade försändelsen.

Förbundets varslade blockad till stöd för Gazas fackföreningar och civilbefolkning är således huvudsakligen symbolisk till sin karaktär och kommer inte att ha någon inverkan på verksamheten eller arbetsgivarnas affärsledningsrätt i de svenska hamnarna.

Mot bakgrund av vad som anförts är den varslade blockaden en lovlig politisk stridsåtgärd med internationell anknytning i kollektivavtalsreglerade förhållanden. Blockaden ska därför förklaras lovlig i enlighet med förbundets nya yrkande om interimistiskt beslut.

Svårigheten att identifiera gods som skulle omfattas av blockaden

Förbundet har ingen kännedom om hur krigsmateriel tidigare har fraktats till och från Israel.

Det finns, vad förbundet vet, ingen känd direkttrafik till och från israeliska hamnar, som berör svenska hamnar och teoretiskt skulle kunna användas för transport av krigsmateriel. De återkommande civila godsflödena, såsom import av israelisk frukt och grönsaker, anländer inte till svenska hamnar direkt från Israel utan via omlastningshamnar på den europeiska kontinenten. Förbundet känner inte till att krigsmateriel fraktas med samma godsflöden.

Det finns i dag ett antal öppna tjänster för lokalisering av fartyg på internet, såsom "Marine Traffic" och "Vesselfinder", med vilka man kan se fartygs ursprungshamn och bestämmelsehamn. Med hjälp av sådana tjänster kan

förbundet se vilka fartyg som lämnar svenska respektive israeliska hamnar, men det saknas information om lasten, och det går inte att följa enskilda försändelser på fartygen. Skulle exempelvis ett parti ombord på ett fartyg från Israel lastas om i en europeisk hamn, finns det inget sätt för förbundet att följa partiet.

Hamnarbetare har inte möjlighet att se vad enskilda containrar eller andra slutna godsbärare innehåller, och det framgår vanligtvis inte vem avsändaren är. Det hör också till sakens natur att försändelser med krigsmateriel hanteras diskret, utan att väcka uppmärksamhet. I de fall krigsmateriel kan identifieras rör det sig vanligtvis om större fordon som måste köras av hamnarbetare vid lossning eller lastning, om gods som övervakas av militär personal eller om farligt gods, exempelvis ammunition och sprängmedel, som kräver särskilda försiktighetsåtgärder vid hantering. Förbundet kan inte erinra sig att någon av de militära försändelser som har hanterats under åren varit på väg till eller från Israel.

Förbundet har gjort en kartläggning, baserad på offentliga uppgifter, av det militära handelsutbytet med Israel. Den visar att större delen av krigsmateriel till eller från Israel sannolikt inte skeppas sjövägen utan mer troligt hanteras via flygfrakt. Rödpunktssikten och komponenter till drönare, som utgör en betydande del av det militära handelsutbytet, är lättviktiga produkter av stort värde som inte kan antas transporteras som dellast i en sjöfraktscontainer avsedd för tiotals ton gods.

Under de månader som förbundet undersökt förutsättningarna för den varslade blockaden, har förbundet inte identifierat ett enda parti med krigsmateriel till eller från Israel som skulle träffas av blockaden.

Bara med utgångspunkt i den uppenbara svårigheten att alls lokalisera gods i hamnarna som kan försättas i blockad, framstår det som ytterst osannolikt att blockaden skulle ha några faktiska verkningar.

Den ringa omfattningen av gods som omfattas av blockaden

Det militära handelsutbytet mellan Israel och Sverige är väldigt litet, vilket talar för att verkningarna av den varslade blockaden blir begränsade.

Enligt regeringens skrivelse skr. 2023/24:114 om strategisk exportkontroll uppgick Sveriges export av krigsmateriel till Israel 2023 till ett värde om 17,6 miljoner kronor. Sett i förhållande till Sveriges totala export av krigsmateriel som samma år uppgick till drygt 18 miljarder kronor framstår exporten till Israel som minimal. Väger man sedan in att export av krigsmateriel i förhållande till Sveriges totala varuexport, som 2023 uppgick till 2 095 miljarder kronor, är en mindre andel, blir det uppenbart hur försvinnande litet det militära handelsutbytet med Israel är på exportsidan.

Det saknas motsvarande regelverk om kontroll för import av krigsmateriel till Sverige som medger offentlig insyn. Det tycks förhålla sig så att importen av krigsmateriel från Israel är något mer omfattande än exporten,

vilket framgår av pressmeddelanden som publicerats av Försvarsmakten, Försvarets Materielverk samt företag inom den israeliska krigsindustrin, såsom Elbit Systems och Rafael. Sammantaget framstår dock det militära handelsutbytet med Israel som högst marginellt.

Mot bakgrund av hur försvinnande liten andel av den totala exporten som den handeln med krigsmateriel med Israel utgör, samt med tanke på att en stor del av transporten sannolikt sker med andra medel än sjötransport, kan det inte röra sig om mer än några enstaka försändelser bland de 160 miljoner ton gods som hanteras över svenska kajer per år.

En blockad under sex dygn mot en så obetydlig mängd gods skulle därför få så ringa påverkan på arbetsgivarens affärsledningsrätt att det knappt går att tala om några verkningar alls.

Tillvägagångssätt vid identifierat gods

Det kan inte uteslutas att förbundet skulle lyckas identifiera krigsmateriel till eller från Israel i någon av de svenska hamnarna. Tillvägagångssättet skulle då vara att berörda medlemmar i förbundet som utgångspunkt skulle vägra att hantera krigsmaterielen. Detta skulle dock inte utesluta att hamnarbetarna flyttar krigsmaterielen åt sidan eller på något annat sätt säkerställer att övrigt gods som ska lastas eller lossas inte påverkas av den blockerade försändelsen. Förbundet har tidigare tillämpat samma tillvägagångssätt, att flytta blockerat gods ur vägen, för att minimera inverkan på hanteringen av övrigt gods. Därmed skulle inverkan på produktionen i övrigt bli minimal, även om förbundet skulle lyckas identifiera blockerat gods.

Det sagda betyder att även om krigsmateriel till eller från Israel i svenska hamnar faktiskt försätts i blockad, skulle detta inte innebära några verkningar av betydelse för arbetsgivarnas affärsledningsrätt.

Sveriges Hamnar

Grunder

De nya yrkandena stödjer sig inte på väsentligen samma grund som angetts i stämningsansökan. Eftersom det är fråga om en ny tidsperiod som den varslade blockaden ska pågå, är det fråga om en ny, eller i vart fall i grunden förändrad, stridsåtgärd. De nya yrkandena ska därför i första hand avvisas.

Kollektivavtalet mellan parterna vilar på den tysta förutsättningen att rätten till affärsledningen tillkommer arbetsgivaren ensam i den mån annat inte har uttryckligen avtalats.

Stridsåtgärden som förbundet har varslat om saknar helt anknytning till något fackligt intresse och har enbart en politisk sida. Stridsåtgärden har heller inte beslutats av en internationell facklig organisation. Förbundet har

inte agerat till följd av något beslut om eller uppmaning till blockad från vare sig palestinska fackförbund eller en internationell facklig organisation som förbundet är medlem i.

Stridsåtgärden har en sådan omfattning i tid och skulle medföra sådana säkerhets- och affärsmässiga konsekvenser för berörda arbetsgivare att den inte har karaktären av en protest- och demonstrationsåtgärd. Stridsåtgärden skulle medföra mycket ingripande konsekvenser för Sveriges Hamnars medlemsföretag. Den skulle bl.a. medföra att hamnars säkerhet och affärsförbindelser varaktigt kan försvåras.

Stridsåtgärden skulle mot angiven bakgrund få en icke godtagbar inverkan på berörda arbetsgivares affärsledningsrätt. Deltagande i stridsåtgärden skulle strida mot arbetstagarnas arbetskyldighet enligt anställningsavtal och kollektivavtal. Förbundet är som kollektivavtalsbunden part skyldigt att verka för att denna arbetskyldighet respekteras.

Stridsåtgärden skulle således vara olovlig, eftersom den, i strid med 41 § första stycket andra punkten medbestämmandelagen, har till ändamål att åstadkomma ändring i parternas kollektivavtal i fråga om affärsledningsrätten. Det anförda innebär att förbundets yrkande om interimistiskt beslut i vart fall ska ogillas.

De nya yrkandena utgör en otillåten taleändring

De nya yrkandena stödjer sig inte på väsentligen samma grund som angetts i stämningsansökan. Den stridsåtgärd som är föremål för prövning enligt de nya yrkandena utgör en ny omständighet och är ett fristående rättsfaktum som inte har karaktären av en modifikation i eller tillägg till det ursprungligen åberopade saksammanhanget, utan innebär en väsentlig förändring. Eftersom förbundet nu begär att Arbetsdomstolen ska pröva en annan stridsåtgärd än den som talan grundades på i stämningsansökan, utgör de nya yrkandena och åberopandet av de stridsåtgärder som varslades den 24 januari 2025 och som ska träda i kraft den 4 februari 2025 en otillåten taleändring enligt rättegångsbalken (jfr 13 kap. 3 § rättegångsbalken).

I och med att förbundets nya varsel den 24 januari 2025 avser en helt ny tidsperiod, är det ett varsel om en ny eller i vart fall i grunden förändrad stridsåtgärd. Förbundets vidtagna åtgärd – att meddela att de tidigare varslade stridsåtgärderna inte kommer att gå i verkställighet utan att andra stridsåtgärder ska komma att vidtas i stället, vid en helt annan tidpunkt – är därför att betrakta som ett varsel om nya stridsåtgärder.

Varselskyldigheten i 45 § medbestämmandelagen innebär att ett nytt varsel måste lämnas, om de ursprungligen varslade stridsåtgärderna förändras. Det framgår redan av ordalydelsen som anger att varsel ska ske när stridsåtgärder utvidgas. Arbetsdomstolen uttalade i AD 1977 nr 83 att bestämmelserna om varsel måste antas innebära att den som avser att vidta stridsåtgärd är skyldig att i det skriftliga varslet ange när stridsåtgärden ska sättas i gång. Detta styrker att ett nytt varsel om stridsåtgärd avseende en

annan tidsperiod innebär att det inte är fråga om väsentligen samma grund som den ursprungligen varslade stridsåtgärden.

Skulle det justerade huvudyrkandet vara en otillåten taleändring och avvisas, ska det nya yrkandet om interimistiskt beslut avvisas, eftersom det avser en annan stridsåtgärd än den (det ursprungliga) huvudyrkandet avser.

Blockaden är inte beslutad av en internationell facklig sammanslutning

Blockaden saknar anknytning till något fackligt intresse, vilket framgår av förbundets egen redogörelse för bakgrunden till blockaden. I själva verket är det fråga om en åtgärd som förbundet självmant varslade om, för att förbundet menar att svensk utrikespolitik och regeringens hållning till Israel bör ändras. Stridsåtgärden har vidare inte beslutats av en internationell facklig organisation till vilken förbundet är anslutet. Den har inte heller beslutats av något palestinskt fackförbund eller vidtagits på uppmaning av något sådant.

Den skrift från palestinska fackförbund som förbundet gett in upprättades ett år och tre månader innan förbundet först varslade om blockad och den innehåller inget beslut om stridsåtgärd. Det är redan därav uppenbart att förbundets varsel inte vidtogs på grund av den ingivna skriften från de palestinska fackförbunden.

Den skrift från den palestinska fackföreningsfederationen PGFTU som förbundet lämnat in innehåller inte något beslut om stridsåtgärd. Den är daterad den 13 januari 2025, dvs. efter det att förbundet beslutade om att genomföra blockaden, vilket förbundet gjorde före jul 2024. Förbundet agerade således inte till följd av något beslut eller uppmaning, utan skriften förefaller snarare vara ett svar på förbundets beslut om att vidta stridsåtgärd.

Skrifterna från palestinska fackföreningsrörelsen kommer inte från en internationell facklig sammanslutning som förbundet är medlem i.

Inte heller den skrift från EDC som förbundet lämnat in innehåller ett beslut om stridsåtgärder eller en uppmaning att vidta sådana stridsåtgärder som förbundet har varslat om. Skriften är dessutom inte undertecknad av någon företrädare för EDC. Av skriften framgår tydligt att de åtgärder som EDC menar bör vidtas ska vara till förmån för arbetare, fackförbund och Gazas befolkning. Den varslade blockaden har dock ingen koppling till förhållandena för palestinska arbetstagare eller fackföreningar.

Blockaden skulle vara ingripande

Förbundets varslade stridsåtgärd innebär enligt varslets ordalydelse en riksomfattande blockad mot allt militärt handelsutbyte med Israel i svenska hamnar och en landsomfattande blockad av allt krigsmateriel på väg till och från Israel i svenska hamnar. Enligt varslet ska arbetskyldighet inte föreligga för blockerat arbete för arbetstagare inom berörda verksamhetsområden.

Förbundet har uttalat att det arbetar med att identifiera vilka godsflöden som kommer att omfattas av blockaden och att förbundet avser att genomföra blockaden utifrån en försiktighetsprincip. Det innebär att ingen särskild hänsyn ska tas till ekonomiska intressen för svenska företag och offentliga institutioner utan att förbundets medlemmar, vid tveksamhet om varor som är på väg till eller från Israel är av civil eller militär karaktär, kommer att vägra att lasta eller lossa dem. Förbundet kommer alltså att stoppa alla varor som det tycker att det har rätt att stoppa, oavsett vilka varor det först i efterhand kan fastställas vara fråga om. Förbundet har kontaktat flera affärskontakter och kunder eller potentiella affärskontakter och kunder till Sveriges Hamnars medlemsföretag angående blockaden.

Det är, mot bakgrund av hur förbundet kommunicerat i media, tydligt att det från förbundets sida pågår en informationsinhämtning och en kartläggning av godsflöden. Denna undersökning vet ingen resultatet av ännu.

Det går i nuläget inte att överblicka konsekvenserna av den varslade blockaden. Det får dock anses ställt utom varje rimligt tvivel att förbundet har ett direkt eller indirekt syfte att ingripa i affärsledningen i de svenska hamnarna.

De av förbundet varslade stridsåtgärderna medför omfattande negativa verkningar för arbetsgivarna. Redan varslen i sig har inneburit att hamnarna tvingats vidta åtgärder för att tillse att arbetet i hamnarna ska kunna fungera med minsta möjliga störningar. Sådana åtgärder har bl.a. innefattat kontakter med kunder, leverantörer och myndigheter. Hamnarna har dessutom nödgats vidta säkerhetsåtgärder för att uppfylla sina åtaganden enligt lag och föreskrifter. Varslen i sig och bara hotet om blockad har därför redan fått långtgående och ingripande konsekvenser för hamnarnas affärsledningsrätt.

Vidare har Sveriges Hamnars vd, dess förhandlingschef och dess säkerhetschef var för sig blivit direkt och personligen kontaktade av företag inom försvarsindustrin. Företagen har uttryckt sin oro över förbundets underrättelseinhämtning och kartlägningsoperation. Företagen har förhört sig om vilka motåtgärder som hamnarna vidtar samt upplyst om att företagen med anledning av risknivån ser över vilka transportslag som kan säkra godshanteringen så att livsviktiga komponenter levereras till rätt adressat.

Även Försvarsmakten har varit i kontakt med Sveriges Hamnar angående det kartlägningsarbete och störande av Sveriges handel som förbundet har varslat om, som kan få konsekvenser för hantering av materiel som Försvarsmakten bedömer är avgörande för Sveriges totalförsvar.

Sveriges Hamnar är av sekretess- och säkerhetsskäl förhindrad att lämna mer detaljerad information än som nu gjorts.

Sverige och EU är i ett utsatt säkerhetspolitiskt läge. De svenska hamnarna är särskilt utsatta för säkerhetsrisker. De är samhällsviktiga anläggningar

med påverkan på Sveriges säkerhet och funktionalitet och flera av dem är klassade som skyddsobjekt enligt skyddslagen. De åtgärder i form av blockad och kartläggning av godsflöden som förbundet aviserat utgör en säkerhetsrisk för hamnarna och därmed ett ingrepp i affärsledningsrätten. Det kan inte uteslutas att agerandet är brottsligt och straffbelagt enligt bl.a. 19 kap. brottsbalken. Det är således inte möjligt för Sveriges Hamnar att föra bevisning om godsflödena i svenska hamnar avseende krigsmateriel till och från Israel, för att därigenom freda sig mot förbundets påståenden om att blockaden skulle få endast ringa verkningar på hamnarnas affärsledningsrätt.

Blockaden är alltså mycket omfattande till sin utformning och kan få långtgående konsekvenser. Förbundets medlemmar skulle komma att vägra att lossa eller lasta fartyg i berörda hamnar med ekonomisk skada som följd för berörda arbetsgivare. Det finns även risk för att Sveriges Hamnars medlemsföretag kommer att mista kunder till följd av blockaden och att Sveriges säkerhet hotas.

I dag är godsflöden, rutter och anlöp av fartyg digitaliserade och hamnarnas kunder kan med små och enkla medel omdirigera gods och stoppa anlöp på mycket kort tid. Kunder och transporter är tidskänsliga och varje försening riskerar att leda till stora ekonomiska konsekvenser. Blockaden skulle därför riskera att få mycket ingripande konsekvenser för Sveriges Hamnars medlemsföretag, exempelvis genom att hamnarnas kunder omdirigerar gods till andra hamnar eller att ett visst anlöp helt upphör att komma till Sverige. Följden är att hamnarnas affärsförbindelser både snabbt och varaktigt skulle kunna försvåras. Blockaden skulle därmed innebära en begränsning av arbetsgivarens arbets- och affärsledningsrätt enligt kollektivavtalet. Mot bakgrund av att blockaden ska pågå under så pass lång tid som sex dygn, och de effekter den skulle medföra, får den en sådan inverkan på berörda arbetsgivares affärsledningsrätt att det inte rör sig om en godtagbar kortvarig protest- och demonstrationsåtgärd i kollektivavtalsreglerade förhållanden.

Skäl

Parterna är överens om att det är fråga om en varslad s.k. politisk stridsåtgärd med internationell bakgrund i kollektivavtalsreglerade förhållanden och inte en sympatiåtgärd till förmån för någon annans stridsåtgärd.

Frågan om avvisning

Enligt huvudregeln i 13 kap. 3 § första stycket rättegångsbalken får en väckt talan inte ändras. Käranden får dock framställa ett nytt yrkande, om det stöder sig på väsentligen samma grund.

Eftersom blockaden är avsedd att genomföras på samma sätt och under samma förutsättningar i både de ursprungliga och de justerade yrkandena,

stöder sig de justerade yrkandena på väsentligen samma grund som de ursprungliga yrkandena trots att de dygn som blockaden är avsedd att pågå ändrats. Sveriges Hamnars avvísningssyrkande ska därför avslås.

Uppmaning från internationell facklig organisation

Förbundet har framhållit att den varslade blockaden har en facklig bakgrund och syftar till att manifesteras solidaritet med den palestinska fackföreningsrörelsen och civilbefolkningen i Gaza, på uppmaning av det internationella fackliga organ som förbundet tillhör, European Dockworkers Council (EDC).

Sveriges Hamnar har inväntat att den varslade blockaden helt saknar anknytning till något fackligt intresse och att förbundet inte har varslat om blockaden till följd av något beslut om eller uppmaning till blockad från vare sig palestinska fackförbund eller en internationell facklig organisation som förbundet är medlem i.

I en ingiven skrift från EDC till EDC:s medlemmar anges: "EDC and all its members urge to take any actions in favor for workers, unions and all People in Gaza to stop all the bombings and attacks from Israel in the West Bank and Gaza".

Arbetsdomstolen konstaterar – utan att ta ställning till om det krävs för att en politisk stridsåtgärd med internationell bakgrund i kollektivavtalsreglerade förhållanden inte ska vara olovlig – att EDC därigenom faktiskt uppmanat sin medlem, förbundet, att vidta åtgärder till förmån för bl.a. arbetare och fackföreningar i Gaza, och att den varslade blockaden därmed har en facklig anknytning och ett allmänt fackligt syfte.

Skulle blockaden vara en lovlig politisk stridsåtgärd?

Sveriges Hamnar anser att blockaden är olovlig eftersom den avser att, i strid med 41 § första stycket andra punkten medbestämmandelagen, ändra det förhållandet att affärsledningsrätten enligt kollektivavtalet tillkommer arbetsgivaren ensam, medan förbundet anser att blockaden är lovlig.

Arbetsdomstolen har inte anledning att anta annat än att parternas kollektivavtal på sedvanligt sätt vilar på den tysta förutsättningen att rätten till affärsledningen tillkommer arbetsgivaren ensam i den mån annat inte har uttryckligen avtalats.

Det vägledande rättsfallet i fråga om en politisk stridsåtgärd med internationell bakgrund i kollektivavtalsreglerade förhållanden är AD 1980 nr 15. I det rättsfallet hade svenska kollektivavtalsbundna arbetstagarorganisationer på uppmaning av internationella fackliga organisationer beslutat om blockad under en vecka av transporter till och från Chile. Arbetsdomstolen uttalade att en i tiden obegränsad stridsåtgärd som avskär arbetsgivarens affärsförbindelser med ett visst land är otillåten, eftersom arbetstagarorganisationen måste inse att blockaden i själva verket

innebär en varaktig begränsning av arbetsgivarens rätt att själv bestämma vem han eller hon vill driva affärer med. Det fanns, enligt domstolen, utrymme för att, av nu redovisade skäl, stämpla en politisk stridsåtgärd såsom otillåten så snart den varar någon längre tid och därmed mister karaktären av en protest- och demonstrationsåtgärd. Det kunde, enligt domstolen, också vara av betydelse hur ingripande stridsåtgärden är. En till sina verkningar begränsad blockad borde därmed kunna upprätthållas under längre tid än en total arbetsnedläggelse som görs för att uttrycka avståndstagande från de politiska förhållandena i ett främmande land. Den praktiska följderna av detta resonemang blir, enligt domstolen, att en politisk stridsåtgärd kan tillåtas i kollektivavtalsreglerade förhållanden endast i den omfattningen den framstår som en protest- och demonstrationsåtgärd. Den inverkan en sådan begränsad åtgärd får i fråga om rätten att utöva affärsledningen blir, enligt domstolen, så jämförelsevis obetydlig att den fackliga organisationens intresse av att ge eftertryck åt sin politiska uppfattning måste ges företräde. Arbetsdomstolen konstaterade att den i det målet aktuella blockaden, som enligt vad som uppgivits inte hade fått några praktiska verkningar, låg inom ramen för vad som kunde anses tillåtet.

Fredspliktsreglerna i medbestämmandelagen ändrades 2019. Av förarbetena framgår att ändringarna inte var avsedda att påverka rätten att vidta eller delta i politiska stridsåtgärder (prop. 2018/19:105).

Arbetsdomstolen har i rättsfallet AD 2022 nr 33 mellan samma parter som i detta mål interimistiskt bedömt lovligheten av en varslad politisk stridsåtgärd med internationell bakgrund i kollektivavtalsreglerade förhållanden, som avsåg blockad under ungefär tre och en halv vecka mot fartyg på väg till och från Ryssland samt ryskflaggade, ryskägda och ryskkontrollerade fartyg som för tillfället inte seglade på ryska hamnar. Arbetsdomstolen ansåg att en sådan blockad hade, åtminstone inom transportsektorn, normalt sett inte obetydliga verkningar för berörda arbetsgivares affärsledningsrätt redan genom att det med fog kunde antas att potentiella kunder inte väljer en samarbetspartner som på grund av blockaden inte kan uppfylla det som önskas. Det fanns i det då aktuella fallet inte anledning att anta att blockaden skulle sakna, eller bara ha obetydliga, verkningar för affärsledningsrätten. Domstolen ansåg att blockaden var avsedd att pågå under så pass lång tid, och därmed få sådan inverkan på affärsledningsrätten, att den inte framstod som en protest- och demonstrationsåtgärd och att blockaden därmed var olovlig.

I 1980 års rättsfall slogs det fast att en blockad avseende transporter i kollektivavtalsreglerade förhållanden inte är olovlig, om den inte får några praktiska verkningar. Enligt domskälen i det rättsfallet kan en sådan blockad inte heller vara olovlig, om den bara får begränsade verkningar och den framstår som en protest- och demonstrationsåtgärd. En förutsättning för att den varslade blockaden ska vara lovlig, trots att parterna är bundna av kollektivavtal, är alltså att den kommer att få bara en ringa påverkan på arbetsgivarens affärsledningsrätt.

Om ett interimistiskt beslut om lovligheten av en varslad blockad i transportsektorn begärs, ankommer det på den som vill vidta blockaden att åtminstone göra sannolikt att verkningarna skulle komma att bli så ringa att den inte inledda blockaden skulle vara tillåten (AD 2025 nr 2).

I detta fall är den varslade blockaden mer begränsad i omfattning än i 1980 års rättsfall, då den avser bara krigsmateriel till eller från Israel i svenska hamnar och bara är avsedd att pågå i sex dygn. Förbundet anser att den ringa omfattningen av krigsmateriel till eller från Israel i svenska hamnar, och svårigheten att identifiera sådant i det omfattande godsflödet i de svenska hamnarna, gör att det är ytterst osannolikt att något gods skulle komma att påverkas av blockaden. Enligt förbundet är den varslade blockaden därför huvudsakligen symbolisk till sin karaktär och skulle inte komma att ha någon nämnvärd inverkan på verksamheten eller arbetsgivarnas affärsledningsrätt i de svenska hamnarna. Enligt Sveriges Hamnar har blockaden en sådan omfattning i tid, och skulle medföra sådana säkerhets- och affärsmässiga konsekvenser för berörda arbetsgivare, att den inte har karaktären av en protest- och demonstrationsåtgärd. Blockaden skulle, enligt Sveriges Hamnar, få en icke godtagbar inverkan på berörda arbetsgivares affärsledningsrätt.

Förbundet har nu utvecklat påståendena om dels svårigheterna för förbundet att identifiera krigsmateriel till eller från Israel i svenska hamnar, och lämnat in en vittnesattest om detta, dels den ringa omfattningen av krigsmateriel till eller från Israel i svenska hamnar, och lagt fram den utredning om det som förefaller möjlig. Förbundet har vidare vid sammanträdet förklarat att det är förbundet och inte hamnarbetarna som ska försöka vidta åtgärder för att identifiera krigsmateriel till eller från Israel i svenska hamnar. Hamnarbetarna ska alltså inte i hamnarna eftersöka krigsmateriel till eller från Israel i det gods de hanterar, annat än att de ska bevaka att de inte i strid med blockaden hanterar de containrar och andra godsbärare, som förbundet informerat dem om innehåller krigsmateriel till eller från Israel som avses med blockaden.

Sveriges Hamnar har fortfarande inte närmare utvecklat vilka verkningar ett genomförande av den varslade blockaden skulle kunna få. Sveriges Hamnar har inte invänt mot vad förbundet anfört om svårigheterna för förbundet att identifiera krigsmateriel till eller från Israel i svenska hamnar och om den ringa omfattningen av sådan materiel.

Mot den bakgrunden anser Arbetsdomstolen att förbundet nu gjort sannolikt att verkningarna av ett genomförande av den varslade blockaden skulle komma att bli så ringa för arbetsgivarnas affärsledningsrätt att den skulle vara tillåten. Det finns därför förutsättningar att bifalla förbundets yrkande om interimistiskt beslut. Med hänsyn till vad Sveriges Hamnar anfört om att det i samband med blockaden skulle kunna förekomma brott, bör bifallet ske på det sättet att Arbetsdomstolen förklarar att förbundet är rättsligt oförhindrat av sitt kollektivavtal med Sveriges Hamnar att vidta blockaden i enlighet med utfärdat varsel.

Arbetsdomstolens ställningstagande

1. Arbetsdomstolen avslår Sveriges Hamnars avvisningsyrkande.
2. Arbetsdomstolen förklarar, för tiden till dess målet slutligt avgjorts eller annat förordnas, att förbundet är rättsligt oförhindrat av sitt kollektivavtal med Sveriges Hamnar att vidta blockaden i enlighet med utfärdat varsel, med ikraftträdande den 4 februari 2025 kl. 00.00 och med en varaktighet om sex dygn.

Ledamöter: Sören Öman, Eva Lärfars Persson, Kurt Eriksson, Lars Askelöf, Johanna von Hellwig, Gerald Lindberg och Anita Vahlberg. Enhälligt.

Rättssekreterare: Amanda Schmidt